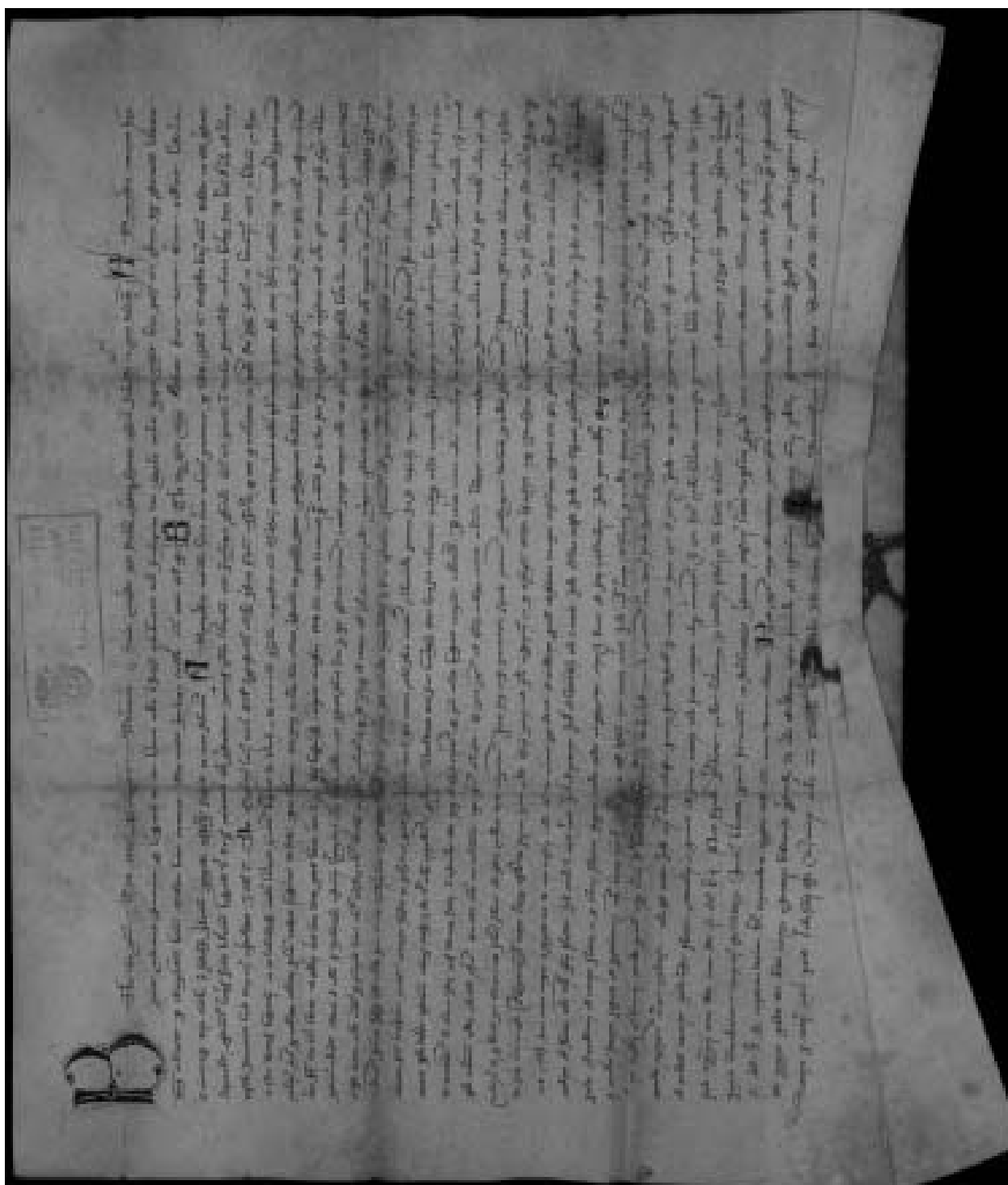

POVELJA BELE HERCEGA SLAVONIJE, DALMACIJE I HRVATSKE IZ GODINE 1269.

KOJOM SE POTVRĐUJU POVLASTICE STJEPANA BANA SLAVONIJE IZ 1252. I KRALJA BELE
IV. IZ GODINE 1253.

Dr. sc. LJUDEVIT PLAČKO

Smičiklasova 26, HR - 48260 Križevci

POVELJA BELE HERCEGA SLAVONIJE DALMACIJE I HRVATSKE IZ GODINE 1269. KOJOM SE POTVRĐUJU POVLASTICE
STJEPANA BANA SLAVONIJE IZ 1252. I KRALJA BELE IV. IZ GODINE 1253.

Bela, Božjom milošću herceg (*dux*) čitave Slavonije, Dalmacije i Hrvatske, svim Kristovim vjernicima i onima koji ovu Povelju budu vidjeli, šaljemo svoj pozdrav. Jako želimo da svi uzmu na znanje, da su nam naši stanovnici (*hospites*) slobodnog naselja Križevačkog (*de libera villa Crisiensi*) predočili povlastice gospodina Bele, milostivog kralja ugarskoga, koji im je potvrdio slobostine podijeljene im od Stjepana bana Slavonije, slavne uspomene, kako bismo i mi ponovno potvrdili povlastice koje glase:

Bela Božjom milošću kralj Dalmacije, Karintije, Rame, Duklje, Galicije, Lodomerije, Kumanije svim Kristovim vjernicima koji budu čitali ovu povelju, šaljemo svoje iskrene pozdrave. Želimo da ova vijest dopre do svih na koje se to odnosi. Naš ban čitave Slavonije je naime svojom poveljom dodijelio i odredio slobostine stanovnika Križevca (*hospitum de Cris*). On je tu povelju predočio nama, moleći nas, da mi te slobostine potvrdimo našim pismom o povlasticama. Mi smo, toj molbi dobrotivo skloni, odredili da se njegova povelja prepíše od riječi do riječi i da se umetne u ovo naše pismo. A njegova (*bana Stjepana*) Povelja glasi:

Mi Stjepan, ban čitave Slavonije, dajemo na znanje svima koji budu vidjeli ovu ispravu, da smo na korist i čast gospodina kralja proglasili i uspostavili novo i slobodno naselja u Križevcu (*novam ac liberam villam in Crisio*) davši stanovnicima koji u njemu stanuju (*hospitibus in ea habitantibus*) iste slobostine koje uživaju stanovnici Griča i Novog naselja (Nove vesi) u Zagrebu (*de Gretz et de nova villa Zagrabiae*).

Smatrali smo naime, da je potrebno izuzeti ih iz vlasti župana križevačkog (*comitis Crisiensis*), da im on ne sudi, niti dolazi k njima. Želimo dakle da gore navedeni stanovnici ne budu obavezni ni na kakva davanja, nego će za svoje slobostine, nakon što prođu tri godine od izdavanja ove povelje, davati banu (*bano*) četrdeset denara za svaku kuću. Dopuštamo im, da se njihov sajam održava utorkom, a nakon isteka istih triju godina, dvije trećine neka pripadnu banu a jedna trećima samim stanovnicima.

Sve pak parnice, kako veće tako i manje, bilo da izbiju u sajmeni dan, ili u druge dane, neka

rješava starješina naselja (*maior villae*) izabran od cijelog naroda. Ako bi pak starješina naselja uskratio pravdu onima koji se tuže, isti starješina naselja neka se optuži pred samim banom, koji je u to vrijeme postavljen. Naime, starješinu naselja ne može se optužiti drugačije nego posebnim banovim pismom, uz dobro svjedočanstvo, a sam starješina naselja, koji je od nekoga optužen, neka ne prati bana preko Gvozda ili preko Drave. Želimo također da se ne dopusti izvođenje svjedoka stranaca (*extraneis*), osim na zahtjev nekoga iz samoga grada, u bilo kojoj parnici koja bi se pojavila pred nama ili pred starješinom naselja. A prisega neka se dopusti samo građanima (*civibus*). Nadalje, ako neki stranac ili građanin (*extraneus sive civis*) istoga mjesta (*eiusdem loci*) u samom naselju (*in ipsa villa*) u srdžbi potegne mač ili nož, i to se potvrdi svjedočanstvom, ili ako netko zada ranu koja nije smrtonosna, neka se kazni globom od jedne marke. Nadalje, tko god slučajno ubije svoga sugrađanina (*suum civem*) mora platiti stotinu pensa; od čega dvije trećine suprotnoj strani, a jednu starješini naselja. Ako se ubojica ne otkupi savojim novcem, njegova glava neka se preda u vlast protivnoj strani. Očitom pak lopovu i klevetniku, protiv kojeg svjedoči čitav narod, neka se oduzme sve što ima i neka se istjera iz naselja.

Oni koji umru bez nasljednika neka ostave sva svoja dobra kome hoće. Sami pak građani nisu obavezni ići u kraljevu ili banovu vojsku; i nitko, niti rodbina niti netko drugi, ne može oskvrnuti njihovo pravo nad kućom, nego neka dragovoljno prime u goste koga žele.

Nadalje, starješina naselja, kada istekne godina njegovog starješinstva (*villicatudinis suae*), mora odložiti svoje starješinstvo i, ako čitav narod htjedne, neka se istome starješinstvo ponovno dodijeli; ako htjednu drugomu predati starješinstvo, neka to učine. Ako netko želi doći u ovo naselje, neka dođe, a tko želi, neka izađe iz njega prodavši svoja dobra. Isto tako želimo da se u naselje ne primaju ljudi koji običavaju plaćati kunovinu (*marturinas*). Isto tako, tko bude osuđen zbog novčarskih poslova obavezan je sudu platiti 40 denara. Nadalje, sami građani (*cives*) neka na trgu za svoju robu ne plaćaju daće (*tributum*).

Istim pak (građanima) na gornjem dijelu križevačkog naselja (*superiori partae villae Crisiensis*) dodjeljujemo zemlju koju smo osobno pregledali, naloživši Jurju županu križevačkom i Prelsi da izvrše mjerenje. Oni su nam rekli da je spomenuta zemlja ovako omeđena: Prva međa je veliki put iz samog naselja, kojim se idući od istoka na zapad dolazi do rijeke Koruške. Prelazeći samu rijeku kod vrbe, međa se penje na brdo na čijem je vrhu međaš od zemlje. Potom (međa) silazi u dolinu do rijeke, gdje se pod johom, uz samu rijeku nalazi međaš od zemlje. Odatle međa ide do jabuke pa do hrasta gdje je međaš, a od njega do dvije trešnje; zatim (međa) ponovo prelazi neki potok i dolazi do lipe, a odatle do brda gdje je drvo jablan. Odatle (međa) ide na zapad do jednog potoka, pa idući uzvodno tim potokom izlazi na veliki put koji vodi do Svetog Mihovila. Odatle (međa) tim velikim putem dolazi do izvora zvanog Tetrenč, gdje se nalazi brijest. Odatle istim potokom uzvodno na sjever po starim međašima pored zemlje Zventa, jobagiona tvrđe križevačke (*iogabionis castris Crisiensis*). Odatle (međa) ide pored Tiburcijeve zemlje, te istim potokom uzvodno dolazi do izvora tog potoka, gdje se pod johom nalazi međaš. Odatle (međa) ide uz zemlju istog Tiburcija i dolazi do zemlje Kalnik (*ad terram Comluc*). Odatle (međa) ide uz zemlju Kalnik i graniči sa zemljom sanostana Svetog Groba u Glogovnici (*domus s. Sepulchri de Galgonicha*). Odatle ide na istok gdje se veže sa zemljom samostana Templara u Glogovnici (*domus Templi de Galgonicha*). (Međa) idući odatle veže se sa zemljom Vučete gdje je međaš, a odatle ide uz zemlju Vučete i silazi po međašima niz neki potok i s potoka ide do kruške; zatim ide od kruške do velikog puta gdje je međaš i dalje ide ravno te dolazi do oraha; zatim (međa) prelazi potok Vrtlin (*Vrtelen*) i stiže do prvog međaša. Gdje je počela tu i završava.

Kako bi pak slobostine ovoga naselja ostale nepovredive, smatrali smo da im treba izdati ovu ispravu. -

Izdano na blagdan svetog Jurja (23. travnja) godine Gospodnje tisuću dvijesto pedeset druge (1252.).

Mi pak svojom kraljevskom dobrostivošću želimo do u pojedinsti potvrditi sve slobostine tog naselja, koje je nama vjerni ban Stjepan s pravom i legitimno odredio udijeliti im.

Izdano kod našeg grada Mobutha (*Baboče?*), godine Gospodnje 1253. 17. rujna, kraljevanja našeg godine 18.

Mi isto tako slobostine koje je dao ban Stjepan s pravom priznajemo, a njih je potvrdio i gospodin kralj. Odredili smo da se one prepisu od riječi do riječi, te ih kao takve mi kao vječno važeće potpkrepljujemo svojim pečatom.

Izdano rukama nama vjernog komornika Ladislava, biskupa srijemskog, i velikog kancelara našega dvora. Izdano godine Gospodnje 1269. a prve godine naše vladavine (*ducatu*).

Napomena: U nekim povijesnim tekstovima stoji da je Povelja kralja Bele IV. izdana '16. kolovoza 1253.' Međutim, iz teksta Povelje, koja je prepisana u Povelji hercega Bele, jasno piše, da je kralj Bela IV. svojom poveljom potvrdio povlastice bana Stjepana iz godine 1252. i to 'godine Gospodnje 1253., 17. rujna, kraljevanja našeg godine 18.'

Kralj Bela kaže da je ban Stjepan dodijelio i odredio povlastice 'stanovnika Križevca - *hospitum de Cris*' iako je on te povlastice dodijelio samo tanovnicima 'gornjeg dijela Križevačkog naselja - *superiori partae villae Crisiensis*.' To nas upućuje da se i 'Gornje naselje' u Križevcu, jednostavno nazivalo Križevac-'Cris', (kao naziv cjeline za dio) tj. naziv 'Cris' se koristio i onda kada se govorilo samo o Gornjem ili samo o Donjem dijelu Križevca ili zajedno o čitavom Križevcu.